

однодумцями, людьми зі спільними інтересами та представниками різних поколінь; обмінюватися корисною інформацією й досвідом, пізнавати нове; отримувати навички спілкування в соціальних мережах, використання нових технологій та користування Інтернетом; отримати інформацію щодо безпеки банківських послуг; навчитися плануванню власного (сімейного) бюджету; отримати поради від фахівців – кондитерів, кухарів, фінансистів, бухгалтерів, психологів, юристів, програмістів тощо.

Отже, соціальна відповідальність вищої школи означає також її здатність не лише добровільно діяти в інтересах суспільства, але й передбачати соціальні наслідки своїх дій, добровільно узгоджувати свої інтереси з потребами всебічного розвитку країни, місцевих громад, колективу вишу тощо. При цьому важливі також моральні вимоги до вищої школи з боку суспільства, які здебільшого спрямовані не на досягнення ними якихось конкретних показників, а мають на меті слідування загальним етичним нормам і принципам, цінностям, яких ВНЗ повинні дотримуватися у різних сферах своєї діяльності, зокрема подолання корупції, забезпечення справедливого доступу до вищої освіти та прав студентів тощо. Безумовно, соціальну відповідальність вищої школи слід розглядати в контексті соціальних і правових відносин, культури, моральних цінностей, етнічних та релігійних традицій, що домінують у суспільстві.

Головними механізмами реалізації соціальної відповідальності виступають діалог та взаємодія органів управління університетів із внутрішніми (викладачами, дослідниками, студентами, адміністративно-технічним і господарським персоналом, профспілковою організацією) та зовнішніми партнерами (представниками міністерств і відомств та місцевих органів влади, роботодавцями, діловими партнерами, фірмами, службами, підприємствами, з якими співпрацює ВНЗ, а також із представниками громадських організацій, засобів масової інформації тощо).

Така співпраця допомагає знаходити компромісні рішення та долати непорозуміння і реалізується через спільні угоди та контракти, представництво внутрішніх партнерів у вчених радах університетів, інститутів та факультетів, участь у різних комісіях, дорадчих органах, органах студентського самоврядування тощо. Ця практика свідчить, що вищі навчальні заклади є важливими й активними структурами громадянського суспільства і при цьому йдеться про залучення до активного громадянського життя усіх членів академічної спільноти.

Університети, зі свого боку, повинні сприяти розвитку лідерства і створювати структуру управління, яка дозволить інституції в цілому забезпечувати внутрішні гарантії якості, облік і транспарентність. Очевидно, що європейська вища школа потребує закладів світового рівня. Однак потенціал європейської вищої освіти полягає не лише у винятковості небагатьох закладів вищої освіти, а також у високій якості більшості вищих навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. *Хоружий Г.Ф.* Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г.Ф. Хоружий. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 320 с.
2. *Хоружий Г.Ф.* Соціальна відповідальність вищої школи в контексті Болонського процесу / Г.Ф. Хоружий // Вища школа України. – 2010. – № 10. – С. 14-25.

Іван Зайченко

ДЕЩО ПРО СИСТЕМУ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Нові вимоги суспільства до випускників вищого навчального закладу, обумовлені розвитком науки й виробництва, ініціюють у ВНЗ створення сучасних систем

менеджменту якості (СМЯ) освіти, що закладають базу для еталонної моделі якості процесу й результатів освіти на основі міжнародних стандартів. Міжнародними організаціями ЮНЕСКО й Радою Європи розроблені теоретичні підходи, моделі й механізми забезпечення якості освіти, які прийняті всіма країнами, що є членами цих організацій. Найбільше поширення одержала 4-ступенева модель забезпечення якості, що передбачає:

- наявність національного органу по забезпеченню якості (організації по сертифікації систем якості);
- внутрішню самооцінку (самоатестацію) і внутрішній аудит;
- оцінку зовнішніх експертів і відвідування навчальних закладів (зовнішній аудит);
- систематичну публікацію звітів про якість.

Механізмом реалізації такої моделі є СМЯ всередині вищого навчального закладу. Основною метою її створення є забезпечення умов, необхідних для переведення механізму управління науково-освітньою системою вищого навчального закладу в стан, адекватний за своїми результатами сучасним вимогам якості підготовки фахівців.

Так, до 2014 року політика у сфері якості Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП) передбачала головну мету його діяльності “у створенні стійкої довіри до університету зі сторони суспільства та роботодавців як до постачальника високоосвічених та високопрофесійних кадрів для аграрної та природоохоронної сфер, які відповідають кращим світовим аналогам та володіють високим рівнем якості отриманих знань”. Реалізація основної мети була спрямована на:

- сприяння ефективному здійсненню єдиної державної політики в галузі освіти й підготовки кадрів;
- захист прав студентів на одержання освіти, що відповідає за своїми характеристиками вимогам державних освітніх стандартів;
- захист суспільства від появи некомпетентних власників дипломів та інших документів про освіту;
- безперервне підвищення якості освіти;
- забезпечення наступності вимог до якості в професійній освіті й на ринку праці;
- надання студентам, професорсько-викладацькому складу й адміністрації ВНЗ об’єктивної інформації про фактичний рівень навчальних досягнень і інших показників якості процесу й результатів освіти;
- удосконалювання системи атестації випускників ВНЗ.

Колектив НУБіП України вважав, що підвищення рівня якості освітньо-наукових послуг залежить від кожного працівника. Всі співробітники усвідомлювали, що лише за умови якісного виконання ними своїх службових обов’язків можливий успішний розвиток університету. Якість освітньо-наукових послуг досягається за рахунок безперервного підвищення професійного рівня працівників, мотивації та стимулювання їх праці, формування та вдосконалення інформаційної, матеріально-технічної та навчально-методичної бази університету, створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, який би сприяв зацікавленості кожного в досягненні високих результатів. Покращення якості освітньо-наукових послуг постійно планувався, відстежувався та аналізувався. Рішення, що приймалися у сфері якості, ґрунтувалися на даних безперервного моніторингу та встановленими критеріями та мали обов’язковий характер. Завдання університету у сфері якості та заходи, спрямовані на їх досягнення, орієнтовані на споживачів освітньо-наукових послуг. Керівництво університету на чолі з ректором Д.О. Мельничуком брало на себе відповідальність за реалізацію даної політики, прагнучи підвищити конкурентоспроможність та показники якості освітньо-наукової діяльності університету до рівня міжнародних стандартів.

В Україні нормативною основою для побудови СМЯ в освіті слугує міжнародне сімейство стандартів ISO, призначене переважно для виробничих процесів, що недостатньо вдало узгоджується зі специфікою освіти й орієнтоване на процесну парадигму, яка розглядає діяльність організації через ланцюжок взаємозалежних і інтегрованих процесів.

У роботі зі створення СМЯ у ВНЗ виділяють два етапи: побудова системи і її сертифікацію, пов'язану з підтвердженням можливості застосування СМЯ. Для впровадження СМЯ освіти в діяльність ВНЗ необхідно дотримувати певної послідовності дій:

- усвідомлення мети сертифікації системи менеджменту якості освіти й визначення переваги цього процесу для підвищення престижу ВНЗ й конкурентоспроможності його випускників на ринку праці;

- ознайомлення керівництва ВНЗ із завданнями сертифікації системи менеджменту якості освіти й забезпечення участі керівництва в цьому процесі;

- розробка або вдосконалення внутрішньої у ВНЗ систему оцінки якості освіти, що передбачає систему внутрішнього аудита, систему моніторингу якості освіти, інструментарій для вимірів, програмно-інструментальні засоби обробки даних моніторингу, технології й методики;

- підготовка кадрів для управління якістю, педагогічним вимірам, веденням баз даних моніторингу, внутрішньому аудиту, веденню документації з системи менеджменту якості освіти;

- розробка необхідної документації відповідно до вимог ISO серії 9000 і критеріям динамічної моделі вдосконалювання якості освіти, побудованої в межах Європейської системи вдосконалювання якості (European Quality Improvement System, EQUIS);

- проведення попередньої оцінки поточного стану процесів у ВНЗ шляхом оцінювання відповідності між реально існуючими і документованими процесами;

- проведення аналізу результатів оцінювання відповідності, вибір необхідних напрямків удосконалювання процесів, розробка процедури;

- створення діючої систему внутрішнього аудита, аналіз даних аудиту протягом декількох років, оцінка динаміки змін якості освіти;

- вибір органу з сертифікації й проведення зовнішнього сертифікаційного аудиту;

- забезпечення механізму відновлення й удосконаленню СМЯ освіти у ВНЗ.

У процесі створення СМЯ за основу беруть два види документального подання: документи з якості й документи, що підтверджують якість (і підтвердження поліпшення якості).

Перелік основної документації, яка має бути першочергово при створенні СМЯ, наведений у таблиці:

№ п/п	Найменування
1.	Документована процедура управління. Система менеджменту якості. Управління записами
2.	Система менеджменту якості. Загальні вимоги до розробки, структури, змісту, оформлення й затвердження посадової інструкції. Методична інструкція
3.	<i>Система менеджменту якості.</i> Загальні вимоги до розробки, структурі, змісту, оформленню й твердженню положення про структурний підрозділ
4.	Інструкції. Організація й порядок ведення діловодства
5.	Документована процедура управління системою менеджменту якості. Управління документацією системи менеджменту якості. Загальні положення
6.	Система менеджменту якості. Положення про уповноваженого по якості в підрозділі.

7.	Система менеджменту якості. Положення про робочу групу з удосконалення діяльності.
8.	Система менеджменту якості. Положення про відповідального за документацію в підрозділі.
9.	Документована процедура управління. Система менеджменту якості. Коригуючі й попереджувальні дії.
10.	Документована процедура управління. Система менеджменту якості. Внутрішні аудити (перевірки) системи менеджменту якості.
11.	Концепція системи менеджменту якості університетської освіти.
12.	Система менеджменту якості. Документована процедура управління. Керівництво якістю.

Основні напрямки аналізу у ВНЗ, що визначають оцінювання динаміки зміни якості вищої освіти:

- рівень інноваційності процесу освіти і його зв'язку з наукою;
- ступінь відповідності змісту освіти вимогам професійного співтовариства й інтересам особистості студента;
- рівень реалізації ВНЗ завдань вищої освіти.

Незалежно від обраного підходу до створення СМЯ для функціонування у ВНЗ необхідно вирішити низку завдань:

- постійне вивчення вимог роботодавців і ринку праці для підвищення конкурентоспроможності випускників, розробка професіограм для випускників ВНЗ з напрямків підготовки;
- систематичний аналіз тенденцій розвитку в галузі знань, що відповідають компетенції ВНЗ;
- постійне вивчення кон'юнктури світового ринку в галузі освіти й науки;
- систематична актуалізація місії, завдань і політики ВНЗ відповідно до кон'юнктури вітчизняного й світового ринків;
- тісна взаємодія із системою середньої освіти (школами, гімназіями, ліцеями, коледжами);
- використання освітніх програм, гармонізованих зі світовими нормами й вимогами.

Для функціонування СМЯ необхідні системи внутрішнього й зовнішнього аудиту. Внутрішній аудит – це регламентована внутрішніми документами організації діяльність з контролю ланок управління й різних аспектів функціонування організації, здійснювана представниками спеціального контрольного органу (аудиторами) у межах допомоги органам управління організації. Головне завдання внутрішніх аудиторів у ВНЗ – забезпечення потреб адміністрації ВНЗ в інформації з різних аспектів функціонування СМЯ і вдосконалення якості освіти. Крім аудиту для створення й розвитку СМЯ у ВНЗ доцільно створювати системи моніторингу якості освіти.

Система моніторингу якості освіта у ВНЗ повинна охоплювати всі аспекти характеристик якості процесу й результатів освіти. Вона призначена не тільки для накопичення даних про якість освіти, але й для проведення різних видів аналізу оцінок по показниках якості, забезпечуючи внутрішні потреби навчального закладу й підтримуючи оперативний обмін інформацією із зовнішнім середовищем (з роботодавцями, органами управління освітою, громадськістю, батьками студентів і т. д.). Будучи інтегрованою в єдиний інформаційний простір ВНЗ, система моніторингу якості освіти дозволить всім учасникам освітнього процесу підвищити ефективність своєї діяльності й забезпечить безперервність процесів удосконалення якості освіти.

Основні функціональні завдання, які вирішуються за допомогою системи моніторингу якості освіти:

- розвиток системи менеджменту якості освіти у ВНЗ;

- інформаційне забезпечення контролю й атестації студентів;
- інформаційне забезпечення системи прийняття управлінських рішень на різних рівнях;
- збір і зберігання тестових матеріалів для підготовки й проведення поточного, підсумкового контролю й атестації;
- видача інформації користувачам;
- побудова шкал результатів оцінювання;
- авторизація доступу до інформації користувачів на базі багаторівневої системи інформаційної безпеки;
- аналіз тенденцій і прогнозування динаміки зміни якості освіти у ВНЗ;
- забезпечення даних про запити роботодавців, формування бази даних відгуків про випускників;
- обробка й подання узагальнених результатів користувачів, відповідно до їх сценарію доступу.

Фахівці з моніторингу виділяють низку умов його ефективності:

- системний підхід, що забезпечує злагоджену роботу механізму по зборі, обробці, аналізу й інтерпретації інформації;
- поєднання кількісних і якісних методів вимірів у моніторингу;
- переважна орієнтація системи показників, за яких проводиться моніторинг, на практику й методи навчання, що піддаються впливам з боку викладачів і керівництва ВНЗ;
- достатня повнота сукупності показників, урахування різних факторів, у тому числі й тих, що побічно впливають на результати навчання;
- коректна інтерпретація даних моніторингу з урахуванням різних впливів і зв'язків між показниками;
- репрезентативність вибіркової сукупностей студентів, що беруть участь у моніторингу;
- залучення до проведення моніторингу кваліфікованих фахівців і викладачів ВНЗ;
- використання якісного інструментарію й сучасного програмного забезпечення для обробки й аналізу даних моніторингу;
- наявність необхідної матеріально-технічної бази (статистичних пакетів для обробки даних, техніки й т.д.);
- методична й фінансова допомога з боку адміністрації ВНЗ.

Таким чином, навіть якщо ігнорувати негативні наслідки моніторингу й прийняти ідею його проведення, доведеться вирішувати багато складних проблем: проектування системи моніторингу й вибір його моделі, компетентність організаторів і учасників, фінансові витрати, визначення показників, за якими будуть зібрані дані, методики аналізу даних, визначення кола користувачів і структурування даних за різними рівнями доступу, вибір способів подання даних і методи їхньої інтерпретації й т. д. Потрібно також домовитися про напрямки використання даних моніторингу, оскільки його результати можуть бути застосовані як для заохочень, так і для санкцій проти окремих викладачів або кафедр у ВНЗ. Для успішної роботи з проведення моніторингу всі ці міркування повинні бути взяті до уваги.

Список використаної літератури

1. Болонський процес: Документи / Укл.: З.І. Тимошенко, Ю.А. Гапон, А.М. Грехов, Ю.І. Палеа. – К., 2004. 169 с.
2. Болонський процес: нормативно-правові документи. – К.: Вид-во Європейського університету, 2004. 102 с.
3. Вища освіта України: реалії, тенденції та перспективи розвитку. Частина перша: нова парадигма освіти. – К., 1996. 110 с.; Частина друга: інтеграція вищої освіти України в єдиний

освітній простір. – К., 1996. 97 с.; Частина третя: Гуманізація вищої освіти як засіб гуманітаризації. – К., 1996. 130 с.

4. *Зайченко І.В.* Теорія і методика професійного навчання : навч. посібник. – 2-е вид., доповн. і переробл. / І.В. Зайченко. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. 580 с.

5. *Новіков В.* Аналіз основних положень ISO 9004:2009 / В. Новіков // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2010. № 6. С. 41 – 45.

6. ДСТУ ISO 9001:2009. Національний стандарт України. Система управління якістю. Вимоги. (ISO 9001:2008, IDT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gereho.dp.ua/.../info_dstu_iso_9001-2009.html

7. ДСТУ ISO 19011:2003 Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і (або) екологічного управління (ISO 19011:2002, IDTT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zumf.com/doc/3728/

8. *Роскладка А. А.* Управління якістю діяльності інноваційного ВНЗ у рамках міжнародного стандарту ISO 9000 / Роскладка А.А. //Економічний форум, 2011. Вип. 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/Portal/Soc_GumEkfor/2011_2/42.pdf

Наталія Кононець

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

Ресурсно-орієнтоване навчання (РОН) у вищій школі потрактуємо як цілісний динамічний процес організації і стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студентів з оволодіння навичками активного перетворення інформаційного середовища на засадах концепції здоров'язбереження, яка передбачає оптимальне використання тріадою «студент-викладач-бібліотекар» консолідованих кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, фінансових та інформаційних ресурсів (Гриньова, Кононець, Дяченко-Богун, Рибалко, 2019).

У нашому дослідженні концептуалізація постає як спосіб організації інтелектуальної роботи, спрямованої на відображення уявлень про РОН у вищій школі. З огляду на вище викладене, авторська концепція РОН студентів у ЗВО відображає поняття, мету, суть, завдання, принципи, перспективні завдання та основні напрями розвитку РОН студентів у ЗВО.

Одним із основних напрямів розвитку РОН у вищій школі є розробка та впровадження у процес підготовки фахівців у вищій школі електронних освітніх ресурсів (Кононець, 2018). До таких ресурсів відносимо дистанційні курси (ДК) – комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у віртуальному навчальному середовищі для організації дистанційного навчання як однієї з форм РОН на основі сучасних інтернет-технологій. Основними елементами ДК є: комплекс електронних навчально-методичних матеріалів та система освітніх послуг, які доступні будь-якому студентові з Інтернету.

Швидко, ефективно та зручно створити ДК можна за допомогою сервісу <https://sites.google.com/>, оскільки для створення ДК викладачеві достатньо мати акаунт в Google, що уможливить використання різноманітних сервісів Google. Щоб створити ДК, слід зайти на сервіс GoogleSites і натиснути кнопку *Створити новий сайт* (кнопка +). Наступними кроками створення ДК є наповнення контентом домашньої сторінки (назва сайту, логотип, назва сторінки, вставка об'єктів на сторінку), обрання теми (дизайн сайту), колонтитул, створення структури ДК (додавання сторінок та навчально-методичного контенту), публікація сайту (рис. 1).